

پیش‌ها و پانچ‌ها

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌ها شیخ محمد صالح المنجد حفظه الله تعالى

موضوع:

۱. احکام؛ اصول و قواعد فقه
۲. اخلاق؛ مکارم اخلاق؛ توبه، استغفار و جبران گذشته

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پرسش

نویسنده: میثم مهدی دوست

تاریخ: ۱۳۹۸/۲/۱۰

دیدگاه حضرت علامه منصور هاشمی خراسانی حفظه الله تعالی در مورد قاعده‌ی جبّ در فقه چیست؟ آیا استناد فقها برای این قاعده به روایتی از پیامبر (الاسلامُ یَجِبُ ما قَبْلَهُ) که برخی از آنان آن را مرسل و ضعیف دانسته‌اند، ولی بسیاری از آنان شهرت آن را جبران کننده‌ی ضعف سند آن تلقی کرده‌اند، صحیح است؟ آیا این به آن معنی است که در سنت پیامبر چنین قاعده‌ای مشاهده شده است؟ شروط اجرای این قاعده و قلمرو آن به چه صورت است؟ آیا تنها کفار را در بر می‌گیرد و یا مرتدین هم مشمول این قاعده می‌شوند با التفات به اختلاف نظری که وجود دارد؟

پاسخ

تاریخ: ۱۳۹۸/۲/۱۷

لطفاً به نکات زیر توجه فرمایید:

۱. قاعده‌ی جبّ بیانگر آن است که هرگاه کافری مسلمان شود، گناهی که در زمان کفر انجام داده است بخشوده می‌شود و این حقّ است؛ نه تنها به دلیل روایت «الإسلامُ یَجِبُ ما قَبْلَهُ»؛ «اسلام چیزی که پیش از آن بوده است را می‌زداید»، بل به دلیل سخن خداوند که فرموده است: ﴿قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُعْزَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ﴾^۱؛ «به کسانی که کافر شدند بگو، اگر دست بردارند گذشته‌ی آنان بخشوده می‌شود».

۲. شرط بخشوده شدن گناهان کافر این است که از روی صدق مسلمان شود؛ زیرا مسلمان شدن از روی دروغ و فریب، نفاق محسوب می‌شود که از کفر بدتر است؛ چنانکه خداوند فرموده است: ﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا﴾^۲ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا

۱. الأنفال / ۳۸

واعتصموا بالله وأخلصوا دينهم لله فأولئك مع المؤمنين وسوف يؤت الله المؤمنين أجراً عظيماً؛ «هرآینه منافقان در پایین‌ترین طبقه‌ی آتش هستند و هرگز برایشان پشیمانی نخواهی یافت؛ مگر کسانی که توبه و اصلاح کنند و به خداوند متمسک شوند و دینشان را برای خداوند خالص نمایند، پس آنان با مؤمنان هستند و به زودی خداوند به مؤمنان پاداشی عظیم خواهد داد». به علاوه، عدم تکرار گناهی که در زمان کفر انجام شده، برای بخشوده شدن آن‌ها پس از مسلمان شدن لازم است؛ به دلیل سخن خداوند که فرموده است: **«وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكْفُرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ»**^۱؛ «و هر کس به خداوند ایمان آورد و عمل صالح انجام دهد، گناهان او را می‌بخشاید» و فرموده است: **«وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ»**^۲؛ «و اگر اهل کتاب ایمان آوردند و تقوا پیش گیرند، گناهانشان را می‌بخشاییم» و به دلیل روایت مشهوری که در آن آمده است: **«قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! انَّا خَدُّ بِمَا عَمَلْنَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ؟ قَالَ: مَنْ أَحْسَنَ فِي الْإِسْلَامِ لَمْ يُؤَاخَذْ بِمَا عَمِلَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَمَنْ أَسَاءَ فِي الْإِسْلَامِ أَخَذَ بِالْأَوَّلِ وَالْآخِرِ»**^۳؛ «گفتیم: ای رسول خدا! آیا به سبب کاری که در جاهلیت کرده‌ایم مؤاخذه می‌شویم؟ فرمود: هر کس در اسلام نیکی پیش گیرد، به سبب کاری که در جاهلیت کرده است مؤاخذه نمی‌شود و هر کس در اسلام بدی پیش گیرد، به سبب کار پیشین و پسین مؤاخذه می‌شود». بنابراین، هرگاه کافری پس از مسلمان شدن، گناهی که در زمان کفر انجام داده است را تکرار کند، برای خلیفه‌ی خداوند در زمین جایز است که او را به سبب هر دو مجازات کند.

۳. مراد از بخشوده شدن گناهان کافر پس از مسلمان شدن، عدم مجازات او در دنیا و آخرت به سبب انجام کارهای حرام و ترک کارهای واجب است، ولی روشن است که دیون و تعهدات او از گناهان او محسوب نمی‌شوند تا پس از مسلمان شدن بخشوده شوند. بنابراین، کافر پس از مسلمان شدن، حد نمی‌خورد و قصاص نمی‌شود و دیه نمی‌پردازد و مکلف به قضاء عبادات نیست، ولی باید بدهی‌های خود را بپردازد و به تعهدات خود وفا کند.

۴. نظر صحیح آن است که قاعده‌ی جبّ شامل مرتد نمی‌شود؛ چراکه متبادر از کفر در آیه، کفر اصلی است نه ارتداد؛ چنانکه **«مَا قَدْ سَلَفَ»** در آن مطلق است، در حالی که مسلماً گناهان مرتد پیش از ارتداد، بخشوده نمی‌شود و این قرینه‌ای برای آن است که مراد خداوند از آن کافر اصلی بوده است نه مرتد؛ خصوصاً با توجه به اینکه بنای شرع در رابطه با مرتد بر تشدید است نه تخفیف و او مستحقّ امتنان نیست. وانگهی خداوند توبه را برای مرتد کافی ندانسته، بلکه اصلاح را نیز بر او

۱. النساء/ ۱۴۵ و ۱۴۶

۲. التّغابن/ ۹

۳. المائدة/ ۶۵

۴. مسند أبي داود الطيالسي، ص ۳۴؛ مسند أحمد، ج ۱، ص ۴۳۱؛ سنن الدارمي، ج ۱، ص ۳؛ صحيح البخاري، ج ۸، ص ۴۹؛ صحيح مسلم، ج ۱، ص ۷۷؛ المحاسن للبرقي، ج ۱، ص ۲۵۰؛ الكافي للكليني، ج ۲، ص ۴۶۱؛ السنن الكبرى للبيهقي، ج ۹، ص ۱۲۳

واجب شمرده و فرموده است: **﴿كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعَدَ إِيمَانِهِمْ وَشَهِدُوا أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠٠﴾ أُولَئِكَ جَزَاؤُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٠١﴾ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿١٠٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾**؛ «چگونه خداوند گروهی را هدایت کند که بعد از ایمانشان کافر شدند؟ در حالی که شهادت دادند پیامبر حق است و دلایل روشن برایشان آمد و خداوند گروه ظالمان را هدایت نمی‌کند! آنان سزایشان این است که لعنت خداوند و فرشتگان و مردم همگی بر آنان است، برای همیشه در آن خواهند بود، عذاب از آنان تخفیف داده نمی‌شود و به آنان مهلت داده نمی‌شود؛ مگر کسانی که پس از آن توبه کنند و اصلاح نمایند؛ چراکه خداوند آمرزنده‌ای مهربان است» و روشن است که مراد از اصلاح، جبران گناهان گذشته است و این فصل الخطاب است.

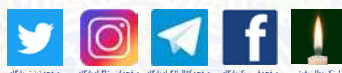
پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصورها شیخ خراسانی
 دفتر مجتبیان با حاکم کربلا و منصورها

۱. آل عمران / ۸۶ تا ۸۹

www.alkhorasani.com

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصورها شیخ خراسانی حفظه الله تعالى

* لطفاً بر روی لینک مورد نظر خود کلیک کنید.